

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО,
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
ТА КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.352+343.415

DOI: 10.33663/1563-3349-2020-87-132

О. Г. БІЛОКОНЬ

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТА
ПІДКУПУ ВИБОРЦЯ, УЧАСНИКА РЕФЕРЕНДУМУ**

Досліджено суб'єкт злочину, пов'язаний з підкупом виборця, учасника референдуму. Розглянуто положення законів України «Про Державний реєстр виборців», «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів» та «Про місцеві вибори», на основі чого встановлено ознаки понять «виборець» та «учасник референдуму». З'ясовано, що суб'єкт злочину, передбачений ст. 160 КК України, може бути як загальним, так і спеціальним.

Ключові слова: вибори, виборець, референдум, підкуп виборця, суб'єкт підкупу, корупційний злочин.

Bilokon Olena. Criminal Legal Features of The Subject of Bribery of The Voter, The Participant of The Referendum

The article explores the subject of a crime, related to bribery a voter, who is a referendum participant. The provisions of the Laws of Ukraine «On the State Register of Voters», «On the Election of the President of Ukraine», «On the Election of the People's Deputies» and «On the Local Elections». Based on the above mentioned the concepts of «voter» and «referendum participant» were established. It is found out that the subject of the crime under Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine can be both general and special. The peculiarities of special subjects of

© **БІЛОКОНЬ Олена Геннадіївна** – аспірантка відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID: 0000-0001-5452-4035; e-mail: o.bilokon024@gmail.com

bribery of a voter of a participant of a referendum are established. Types of special and general features of the subject of crime under Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine. It is established that the crime under Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine is inherently bilateral in nature, since two persons must be involved in committing this crime: the person, who bribes, and the person, who is bribed. It is substantiated, that this crime can be committed both with the help of the instigator and with the help of an accomplice.

Key words: elections, voter, referendum, bribery of voter, subject of bribery, corruption crime.

Вибори та референдум є однією з найважливіших форм безпосередньої демократії та водночас природним правом народу. Вибори покликані бути не просто формальним інструментом узаконення державної влади чи певних владних рішень, а й засобами вираження дійсної волі народу. Виборчий процес не є сталим, а постійно удосконалюється, відповідно зростає й чисельність злочинів, що вчиняються у сфері виборчих прав та прав громадян брати участь у референдумі, тому розширюється й законодавство України, яке покликане захищати права осіб у цій сфері.

Суспільна небезпека злочинів, що вчиняються шляхом перешкоджання здійсненню виборчого права та порушення законодавства про референдум, полягає у перешкоджанні здійсненню фундаментальних виборчих прав громадян, які забезпечують можливість брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

З огляду на динаміку виборчого законодавства та законодавства про референдум, появу нових форм порушень у цій сфері перед кримінальним законодавством стоїть важливе завдання: не лише оперативно на них реагувати, а й вчасно запобігати їм.

Зазначене вище зумовлює актуальність дослідження проблем кримінальної відповідальності за діяння, заборонені у ст. 160 КК України. Зважаючи на те, що обов'язковим елементом будь-якого складу злочину є суб'єкт, насамперед вважаємо доцільним провести дослідження суб'єкта цього злочину.

Для української правової доктрини завжди було актуальним вивчення проблем кримінальної відповідальності за порушення

виборчих і референдумних прав громадян. Свій внесок у дослідження такого складу злочину, як підкуп виборця, учасника референдуму, зробили такі українські науковці, як П.П. Андрушко, В.І. Антипов, О.П. Братівник, Л. П. Брич, О.М. Готін, І.О. Зінченко, С.Я. Лихова, М.В. Мазур, Л.П. Медіна, М.І. Мельник, М.О. Мягков, В.О. Навроцький, В.В. Кострицький, В.В. Топчій, В.П. Тихий, М.І. Хавронюк, С. В. Якімова та ін. Однак детальне дослідження суб'єкта злочину за ст. 160 КК України до цього часу не було предметом ґрунтовного кримінально-правового дослідження.

Мета цієї статті полягає у встановленні особливостей суб'єкта злочину, передбаченого ст. 160 КК України.

Частиною 1 статті 160 КК України встановлено, що прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем, учасником референдуму для себе чи третьої особи неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права або права голосу (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування, передання виборчого бюлетеня (бюлетеня для голосування на референдумі) іншій особі), незалежно від фактичного волевиявлення особи та результатів голосування карається законом.

У кримінальному праві поняття «суб'єкта злочину» знайшло відображення у ст. 18 КК України, якою встановлено, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, котра вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Крім того, кримінальному праву відоме й поняття «спеціальний суб'єкт», що наділене додатковими ознаками, які притаманні певній категорії осіб, котрі вчиняють суспільно небезпечні діяння. Одними із таких спеціальних суб'єктів, про який ідеться у ст. 18 КК України, є виборці та учасники референдуму.

Враховуючи положення ч 2. ст. 18 КК України, згідно з якою спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, суб'єктом злочину може бути лише певна особа. Тобто

норма ч. 1 ст. 160 КК України за способом викладення змісту є бланкетною, адже включення до диспозиції кримінально-правової норми термінів «виборець» і «учасник референдуму» створює необхідність звернення до норм права, викладених у інших нормативно-правових актах.

Законом України «Про Державний реєстр виборців» встановлено, що Державним реєстром виборців є автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання, обробки даних, які містять передбачені цим Законом відомості, та користування ними, створена для забезпечення державного обліку громадян України, які мають право голосу відповідно до ст. 70 Конституції України. Очевидно, що ця норма також є бланкетною та відсилає нас до приписів Конституції України. Водночас наведене визначення дає можливість виокремити одну з ознак виборця – громадянство України. Слід зауважити, що у ЗУ «Про Державний реєстр виборців» виборцями є всі особи, котрі мають право голосу відповідно до ст. 70 Конституції України.

В.В. Кострицький стверджує, що законодавець у цьому нормативно-правовому акті не розділяє поняття «виборець» і «учасник референдуму», об'єднуючи їх у межах одного терміна – «виборці». Науковець припускає, що таке ототожнення має значення лише для ведення Державного реєстру виборців, однак це не буде коректним, адже реєстр використовується також для складання списків виборців не лише для проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, а й для всеукраїнських та місцевих референдумів, на чому прямо наголошується в п. 2 ч. 1 ст. 2 цього Закону [1, с. 136-137].

Для більш чіткого розуміння понять «виборець» та «учасник референдуму» варто звернутися до положень й інших законодавчих актів, які стосуються виборів і референдуму. Розглянемо їх у хронологічному порядку. Так, у ч. 7 ст. 2 ЗУ «Про вибори Президента України» від 05 березня 1999 р. зазначається, що громадяни України, які мають право голосу, є виборцями.

Відповідно до ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р. вибори депутатів є загальни-

ми. Право голосу на виборах депутатів мають громадяни України, яким на день голосування виповнилося вісімнадцять років. Громадяни України, які мають право голосу, є виборцями. Аналогічна позиція зазначена й у ч. 1 ст. 3 (абз. 8) ЗУ «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р.: громадяни України, які мають право голосу на відповідних місцевих виборах, є виборцями.

Щодо поняття «учасник референдуму», то тут треба зважувати на те, що спеціальне законодавство, яке б урегулювало питання, пов'язані з підготовкою та проведенням референдуму, наразі в Україні відсутнє. Наприклад, ЗУ «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р. не містить визначення учасника референдуму, проте у ч. 1 ст. 7 наголошується, що у всеукраїнському та місцевому референдумах мають право брати участь громадяни України, які на день проведення референдуму досягли 18 років і постійно проживають, відповідно, на території України або області, району, міста, району в місті, селища, сільради [2, с. 138].

Поняття виборця визначається лише через сукупність прав та обов'язків, які в цілому і регламентують соціальний статус цього суб'єкта виборчого процесу та статус спеціального суб'єкта злочину у випадку вчинення суспільно небезпечного діяння. Досягаючи вісімнадцяти років, громадянин України набуває можливості реалізувати своє право, для чого також потрібне внесення його до списків виборців за місцем проживання. У випадку порушення своїх обов'язків під час реалізації свого права особа може бути притягнута до різних видів відповідальності, і зокрема кримінальної [3, с. 114].

Д.В. Бараненко у дисертаційному дослідженні «Спеціальний суб'єкт злочину: кримінально-правовий аналіз» сформулював та проаналізував види спеціальних ознак суб'єкта злочину. Вчений пропонує виділяти такі види спеціальних ознак суб'єкта злочину: 1) за місцем їхнього формулювання (в основному складі злочину або в кваліфікованому чи особливо кваліфікованому складі злочину); 2) за кількістю та комбінаціями в кримінальному законі (одна ознака або декілька ознак альтернативно); 3) за способом опису (спеціальні ознаки, встановлення яких вимагає тлумачення складу злочину, або спеціальні ознаки, описані в складі злочину прямо); 4) за необхідністю

звертатися до інших норм права (бланкетні або відсилочні) [4, с. 197].

На думку В.І. Терентьєва, до спеціального суб'єкта злочину можуть бути виражені певні вимоги, які проявляються в такому: 1) спеціальному суб'єктові злочину притаманні ознаки загального суб'єкта – досягнення віку кримінальної відповідальності й осудність; 2) спеціальні ознаки суб'єкта закріплюються в нормах Особливої частини КК або ж прямо впливають із їхнього змісту; 3) спеціальні суб'єкти злочину можуть характеризуватися однією або кількома обов'язковими додатковими ознаками. У разі кількох обов'язкових додаткових ознак для притягнення особи до кримінальної відповідальності необхідна їхня сукупність; 4) спеціальні ознаки обмежують коло осіб, які можуть нести відповідальність за конкретний злочин, або виступають кваліфікуючою чи привілейованою ознакою відповідних складів злочину [5, с. 120-121].

М.С. Магарін та Д.В. Бараненко пропонують таку класифікацію спеціальних суб'єктів: 1) правове положення суб'єкта у сфері організаційно-розпорядчої, адміністративно-господарської або іншої службової діяльності: статус службової особи, виконання особою службових обов'язків, використання особою службового становища або зловживання ним; представник влади; службова особа, що займає відповідальне або особливо відповідальне становище; член виборчої комісії або член комісії з проведення референдуму; інше службове становище особи; 2) наявність злочинної діяльності у минулому: особа, що вчинила злочин повторно; особа, яка раніше вчинила певний конкретний злочин; особа, раніше засуджена за вчинення злочину; особа, яка відбуває покарання, знаходиться під вартою або у спеціалізованій установі; особа, яка знаходиться під адміністративним наглядом; 3) громадянство суб'єкта: громадянин України; іноземець; особа без громадянства; 4) правове становище особи у системі правоохоронних органів та при відправленні судочинства; 5) правове положення особи у системі шлюбно-сімейних відносин та відносин, що складаються на основі певної залежності: батьки, опікуни, діти; матеріальна чи інша залежність, безпорадний стан особи; обов'язок піклуватися про особу та наявність можливості надати йому допомогу; 6) біоло-

гічні особливості суб'єкта; 7) правове становище особи у сфері медичної діяльності: медичні працівники; особи, які не мають спеціальної медичної освіти; 8) суб'єкти господарської та підприємницької діяльності; 9) професійна чи службова діяльність, наявність певних обов'язків; 10) правове положення особи у сфері транспорту: працівник транспорту; особа, яка не є працівником повітряного транспорту; капітан судна; особа, що керує транспортним засобом; 11) правове положення особи у сфері оборони країни: військова службова особа; начальник довірених йому сил; військовослужбовець у полоні; 12) інші категорії суб'єктів [6, с. 120-121].

Отже, суб'єкт злочину (особа, яку підкупають) за складом, що передбачений ч. 1 ст. 160 КК, – спеціальний, тобто виборець або учасник референдуму (громадянин України, який досяг 18 років і має право голосу на даних виборах, референдумі). Підтвердження права голосу є, за загальним правилом, включення особи до Державного реєстру виборців, до списку виборців на певній ділянці тощо. Не визнається суб'єктом цього складу злочину осудна особа, визнана судом недієздатною (ч. 9 ст. 2 Закону «Про вибори народних депутатів України»). Особи, які не мають спеціальних ознак виборця, учасника референдуму можуть відповідати за ч. 1 ст. 160 КК лише як співучасники у ролі організатора, підбурювача, пособника [7, с. 106].

Характеризуючи суб'єктів підкупу виборця, учасника референдуму за ч. 1 ст. 160 КК України, не можна залишити без уваги той факт, що злочин має двосторонній характер [8, с. 127], адже для вчинення цього злочину мають бути задіяні дві особи: особа, яка підкупує, та особа, яку підкупають. Відповідальність за дії особи, яка підкупує, передбачені у ч. 2 вищезазначеної статті.

Так, у ч. 2 ст. 160 КК України встановлено відповідальність за підкуп стороною, що пропонує виборцю в будь-якій формі неправомірну вигоду (загальний суб'єкт злочину). Тобто це може бути будь-яка особа, яка, переслідуючи будь-які цілі, керуючись будь-якими мотивами, прагне перемоги «вигідного» їй кандидата чи місцевої організації політичної партії або бажаного для неї виду поведінки, пов'язаної з безпосередньою реалізацією громадянином свого виборчого права чи права на участь у референдумі (відповідно до ч. 3 – загальний суб'єкт злочину) [9, с. 114].

Варто зазначити, що цей злочин може бути вчинений як за участі підбурювача, так і за допомогою пособника.

Підбурювачем до злочину, передбаченого ч. 2 ст. 160 КК, є особа (наприклад, кандидат на виборах), яка схилила іншу особу до пропозиції, обіцянки або надання виборцю неправомірної вигоди за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права. Особа, яка сприяла в досягненні домовленості між виборцем та суб'єктом, що вчиняла їх активний підкуп, або іншим чином сприяла у вчиненні злочину (наприклад, передаючи неправомірну вигоду), є пособником у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 або ч. 2 ст. 160 КК (залежно від того, до кого із суб'єктів ближчий пособник). Коли неправомірну вигоду пропонують, обіцяють, надають виборцю, а також коли такі особи приймають пропозицію, обіцянку чи одержують неправомірну вигоду за такі діяння, пов'язані з безпосередньою реалізацією виборчого права, що самі по собі відповідають ознакам іншого складу злочину, скоєно потребує кваліфікації за сукупністю злочинів [10, с. 97].

Щодо передбаченого в ч. 3 ст. 160 КК України здійснення передвиборної агітації (агітації референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символики, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг, то законодавець передбачив його вчинення загальним суб'єктом [11, с. 141]. Тобто це може бути будь-яка фізична осудна особа, якій виповнилося шістнадцять років.

Учинення злочинів, передбачених ч. 2 або ч. 3 ст. 160 КК України, утворює кваліфікований склад злочину. Злочин може бути вчинений такими спеціальними суб'єктами, як: член виборчої комісії чи комісії з референдуму; член ініціативної групи референдуму; кандидат на виборах; довірена особа кандидата на виборах; представник політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму; представник місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму; уповноважена особа політичної партії; уповноважена особа місцевої організації політичної партії; офіційний спостерігач на виборах

або референдумі. При цьому ознаки члена виборчої комісії чи комісії з референдуму як службових осіб необхідно аналізувати в рамках алгоритму, розробленого вітчизняними авторами у спеціальних дослідженнях щодо службових осіб публічного права – представників (за спеціальним повноваженням) постійного колегіального державного органу – Центральної виборчої комісії [12, с. 141-142].

Тобто суб'єкт кваліфікованого складу (ч. 4 ст.160 КК) за ознакою повторності та попередньої змови групи осіб може бути загальний чи спеціальний, залежно від дій, з числа передбачених частиною 2 чи 3 цієї статті, які вчиняються винною особою. За відсутності ознак повторності чи попередньої змови групи осіб кваліфікація за ч. 4 ст.160 КК можлива, лише коли особа має ознаки одного з шести вказаних спеціальних суб'єктів. Юридичні (статусні) ознаки члена виборчої комісії чи комісії з референдуму, члена ініціативної групи референдуму, кандидата, його довіреної особи на виборах, представника політичної партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму, уповноваженої особи політичної партії чи місцевої організації політичної партії, офіційного спостерігача на виборах або референдумі визначені у законах про відповідні вибори, законах про референдуми, а також у Законі України «Про Центральну виборчу комісію» [13, с. 106-107].

Отже, ч. 1 ст. 160 КК України передбачає вчинення злочину виключно спеціальним суб'єктом – особою, котра на день проведення виборів досягла 18-річного віку та включена до виборчих списків. Що стосується ч.2 та ч.3, то відповідальність передбачена за дії загального суб'єкта, тобто винною може бути будь-яка особа, яка своїми діями:

- 1) пропонувала, обіцяла або надала виборцю чи учаснику референдуму неправомірну вигоду за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних із безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права чи права на участь у референдумі (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах, кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії або відмова від такого голосування, передача виборчого бюлетеня іншій особі).

2) здійснювала передвиборчу агітацію (агітацію референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг.

Отже, суб'єкту злочину за ст. 160 КК України притаманні загальні та спеціальні ознаки. До загальних ознак, передбачених ч. 1-3 цієї статті, можна віднести осудність та шістнадцятирічний вік.

До спеціальних ознак, передбачених ч. 1 ст. 160 КК України, можна віднести вісімнадцятирічний вік, дієздатність та наявність громадянства України. Для ч. 4 ст. 160 КК України це — член виборчої комісії чи комісії з референдуму; член ініціативної групи референдуму; кандидат на виборах; довірена особа кандидата на виборах; представник політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму; представник місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму; уповноважена особа політичної партії; уповноважена особа місцевої організації політичної партії; офіційний спостерігач на виборах або референдумі.

Усе вищезазначене дає підстави зробити певні висновки. Суб'єкт злочину, передбачений статтею 160 КК України, може бути як загальний (ч. 2-4), так і спеціальний (ч. 1, у деяких випадках ч. 4 — залежно від того, які дії з числа передбачених ч. 1 чи 2 цієї статті вчиняються винною особою).

Окремі висновки у подальшому сприятимуть вдосконаленню кримінально-правової протидії посяганням на виборчі права.

1. Костицький В.В. Кримінально-правова характеристика підкупу виборця або учасника референдуму: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Северодонецьк, 2018. 250 с. 2. Там само. 3. Братівник О.П. Кримінально-правове розуміння особливостей суб'єкта злочину, передбаченого ст. 160 Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6. Т. 1. С. 112-116. 4. Бараненко Д. В. Спеціальний суб'єкт злочину: кримінально-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Академія адвокатури України, 2009. 220 с. 5. Терентьев В.И. Ответственность специального субъекта преступления по уголовному праву Украины: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одесса, 2003. 195 с. 6. Магарін М.С., Бараненко Д.Б. Суб'єкт злочину за новим криміналь-

ним законодавством України / за ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса: Астропринт, 2001. С. 18-20. **7.** Антипов В. І., Топчій В.В. Кримінально-правова кваліфікація посягань на виборчі та референдні права. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 116 с. **8.** Михайленко Д. Г. Концепція співвідношення давання та одержання хабара. *Право України*. 2010. № 5. С. 123-128. **9.** Братівник О.П. Цит. праця. С. 112-116. **10.** Бондаренко Б., Задоя К., Калмиків Д., Кириченко Ю., Хавронюк М., Шехавцов Р. Відповідальність за порушення виборчого законодавства: посіб. для членів виборчих комісій, поліцейських, слідчих та суддів / за ред. М. Хавронюка. Київ: АК - Group, 2019. 122 с. **11.** Кострицький В.В. Цит. праця. **12.** Там само. **13.** Антипов В. І., Топчій В.В. Цит. праця.

References

1. Kostrytskyi V. V. The criminal and legal characteristic of bribery of a voter or a referendum participant. Severodonezk, 2018. S. 250. **2.** Там само. **3.** Brativnyk O.P. Criminal legal understanding of the subject offense under articles 160 criminal code of Ukraine. *Actual problems of native jurisprudence*. 2016. № 6. Т. 1. S. 112-116. **4.** Baranenko D.V. Special criminal offender: criminal law norm: dis. ... cand. jurid. nauk. 12.00.08. Kyiv: Academy of Advocacy of Ukraine, 2009. S. 220. **5.** Terentev V.I. Responsibility of a special subject of crime under the criminal law of Ukraine: dis. ... cand. jurid. nauk. 12.00.08. Odessa, 2003. p. 195. **6.** Maharin, M.S.& Baranenko, D.B., The subject of the crime under the new criminal legislation of Ukraine / za red. Ye. L. Streltsova. Odessa: Astroprint, 2001 pp. 18-20. **7.** Antipov V. I. Criminal qualification of encroachments on suffrage and reference rights. Vinnytsia: TOV «Nilan Ltd», 2017. p. 116. **8.** Mykhailenko D. H. The concept of the ratio of bribery. *Law of Ukraine*. 2010. № 5. pp. 123-128. **9.** Brativnyk O.P. Tsyt. prazia. pp. 112-116. **10.** Bondarenko B.O., Zadoya, K.P., Kalmykov, D.O., Kyrychenko, Y.M., Khavroniuk, M.I. Responsibility for Election Law Violations: A Guide for Election Commission Members, Police, Investigators and Judges / za red. M. Khavroniuka . Kyiv: AK-Group, 2019. p. 122. **11.** Kostrytskyi V. V. Tsyt. prazia. **12.** Там само. **13.** Antypov V. I. Topchii V.V. Tsyt. pratsia.

Bilokon Olena. Criminal Legal Features of The Subject of Bribery of The Voter, The Participant of The Referendum

The article explores the subject of a crime, related to bribery a voter, who is a referendum participant. The provisions of the Laws of Ukraine «On the State Register of Voters», «On the Election of the President of Ukraine», «On the Election of the People’s Deputies» and «On the Local Elections». Based on the above mentioned the concepts of «voter» and «referendum participant» were established. It is found out that the subject of the crime under Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine can be both general and special. Therefore, the subject of crime, provided for by part 1, Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine, is special, that is, a voter or a referendum participant (a citizen of Ukraine who is 18 years old and has the right to vote in these elections, a referendum). The subject of crime provided for by parts 2-4, Article 160 of the

Criminal Code of Ukraine is general, but in some cases it may be special, this applies to part 4 of this article, and depends on what actions referred to in part 1 or 2 of this Article are committed by the guilty person.

The peculiarities of special subjects of bribery of a voter of a participant of a referendum are established. Types of special and general features of the subject of crime under Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine. The general characteristics of parts 1-3 of this article include sanity and age of sixteen years. The special characteristics of part 1, Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine include the eighteen years of age, the capacity and the citizenship of Ukraine. The special subject of part 4, Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine is a member of the election commission or referendum commission; member of the referendum initiative group; a candidate for election; the proxy (voting on candidate behalf); a representative of a political party in an election commission or a referendum commission; a representative of a local political party organization in an election commission or a referendum commission; authorized person of a political party; authorized person of a local political party organization; an official observer in an election or referendum.

It is established that the crime under Art. 160 of the Criminal Code of Ukraine is inherently bilateral in nature, since two persons must be involved in committing this crime: the person, who bribes, and the person, who is bribed.

Key words: elections, voter, referendum, bribery of voter, subject of bribery, corruption crime.